

Zpravodaj

4 2015

VÝSTAVY

Ztracené obrazy: Eugeen Van Mieghem a židovští emigranti do Nového světa

Již třetím měsícem můžete v Galerii Roberta Guttmanna v ulici U Staré školy 3 navštívit třetí výstavu Židovského muzea v Praze věnovanou fenoménu uprchlíků, mapující emigraci milionů obyvatel ze střední a východní Evropy do Ameriky na konci 19. a počátku 20. století.

Jedním z hlavních center této emigrace se stal antverpský přístav a belgická lodní společnost Red Star Line, které se za pomoci sítě východoevropských agentů a výhodnými cenami podařilo do roku 1934 přepravit do Ameriky kolem dvou milionů čtyři sta tisíc východoevropských emigrantů. Mezi nimi byly také statisíce Židů z východní Evropy, Ukrajiny a Ruska, kteří prchali před bídou, útlakem a pronásledováním. První masivní vlna židovské emigrace následovala v roce 1881 po atentátu na cara Alexandra II., další po velkých pogromech v Kišiněvě roku 1903 a po porážce demokratické revoluce v Rusku v roce 1905. Mezi lety 1881 až 1914 tak emigrovalo ze zemí východní Evropy a Ruska více než dva a půl milionu Židů, další více než milion opustil Evropu v letech 1918 až 1939. Celkem se podle statistik z východní Evropy během půlstoletí vystěhovala téměř třetina všech jejích židovských obyvatel.

Tento exodus zachytil v antverpském přístavu malíř Eugeen Van Mieghem (1875–1930), který se zde narodil a prožil zde celý svůj život. Od mládí se setkával s barvitým světem

ANVERS.
Le Steamer « Vaderland »
de la Red Star Line.
Passagers d'entrepont.

Lod' Vaderland a emigranti na nábřeží Rijnkaai, cca 1910, Van Mieghem Museum, Antverpy

přistavních dělníků, námořníků a východoevropských emigrantů, kteří se stali jeho celoživotním námětem. Zažil období největší expanze antverpského přístavu a masového vystěhovalectví do Ameriky. Za první světové války se pak tématem jeho kreseb stalo utrpení obyvatel okupované Belgie.

Vedle padesáti Van Mieghemových kreseb a obrazů na výstavě uvidíte také dokumenty dopravní společnosti Red Star Line a dobové fotografie antverpského přístavu. Výstavu muzeum připravilo ve spolupráci s Eugeen Van Mieghem Foundation a s podporou Red Star Line Museum v Antverpách. Osobní záštitu nad výstavou převzala Její Excelence Françoise Gustin, velvyslankyně Belgického království v České republice. Výstava bude přístupná veřejnosti do 10. dubna 2016.

Zveme vás na komentovanou prohlídku, která se bude konat ve středu 24. února v 15 hod v doprovodu kurátora výstavy Arno Paříka. Základní vstupné 40 Kč.

Starobylá židovská komunita v Jemenu

Výstavu fotografií Naftali Hilgera můžete navštívit od 15. ledna do 3. března v Auditoriu Oddělení pro vzdělávání a kulturu ŽMP V Maiselově 15, Praha 1. Otevřeno: PO–ČT 12–16 h, PÁ 10–12 h, během večerních pořadů a po domluvě.

Výstava *Židovské tradice a zvyky* v Jihlavě

V listopadu a prosinci 2015 byla v Domě Gustava Mahlera v Jihlavě zpřístupněna putovní výstava *Židovské tradice a zvyky* Židovského muzea v Praze, doplněná o sbírkové předměty zapůjčené Muzeem Vysočiny Jihlava a Městským muzeem Polná. Návštěvníky seznámila s židovskými tradicemi, náboženstvím a historií na území Čech a Moravy.

Eugeen van Mieghem: Děti čekají na přiděl válečné polévky, cca 1916, soukromá sbírka, Antverpy

Židovské tradice a zvyky

Jihlava
ŽIDOVSKÉ MUZEUM V PRAZE

11. 11. - 19. 12. 2015
vernisáž 10. 11. v 17:00

Dům Gustava Mahlera
Znojenská 4, Jihlava
otevřeno:
út-so 10-12, 13-18
www.mahler.cz
facebook.com/mahlerjihlava

Plánovaná výstava

Od května do září 2016 bude Galerie Roberta Guttmanna patřit výstavě *Trosečníky v Šanghaji: Ghetto Hongkew objektivem Arthura Rothsteina*. Vstup do ghetta ve čtvrti Hongkew, ubikace v ulici Chaoufoong, žena odnášející příděl jídla z distribuční centrály UNRRA, děti bez státní příslušnosti narozené v Číně v rodinách židovských uprchlíků, pouliční šachová partie, improvizovaná kuchyně pod širým nebem na jednom z vnitřních dvorků, polévka s macesovými knedlíčky připravovaná v tradičním čínském kotlíku, vývěska s oznámením o vystěhování, třídění pošty, skupina lidí pročitajících čerstvě vyvěšené seznamy přeživších z koncentračních táborů v Evropě... Toto jsou situace, které zachytil na svých snímcích v dubnu 1946 americký dokumentarista Arthur Rothstein (1915–1985).

Americký fotožurnalista Arthur Rothstein.
Foto z rodinného archivu.

Fotoreportáž ze Šanghaje, která se díky pozdějším publikacím stala slavnou, vznikla v době, kdy Rothstein začal po svém propuštění z armády pracovat v Číně jako hlavní fotograf UNRRA (United Nations Relief and Rehabilitation Administration). Jeho hlavním úkolem bylo dokumentovat činnost této mezinárodní organizace, jež v tomto období spočívala především v distribuci potravinové pomoci a organizaci repatriace židovských uprchlíků zpět do západního světa.

Na dokumentárních snímcích z chudinské čtvrti Hongkew, na jejímž území o rozloze zhruba 2,5 km² se mezi 18. únorem 1943 a 14. srpnem respektive 3. zářím 1945 nacházelo japonskými okupačními úřady zřízené ghetto, tzv. *designated area* pro evropské přistěhovalce židovského původu, kteří nebyli v Šanghaji déle než od roku 1937, zachytil Rothstein atmosféru těsně poválečné situace. Tou dobou byla na místě ještě značná část židovských uprchlíků z Evropy, jichž sem postupně mezi lety 1938–1942 různými cestami doputovalo na 20 000.

Výstava *Trosečníky v Šanghaji: Ghetto Hongkew objektivem Arthura Rothsteina* si klade za cíl na pozadí Rothsteinovy fotoreportáže přiblížit osud československých občanů, kteří tvořili v Šanghaji sice nepočetnou, ale zdaleka nikoli bezvýznamnou skupinu (na základě různých seznamů z let 1942–1946 lze odhadovat, že československou obec v Šanghaji tvořilo zhruba 300–400 osob, z nichž asi tři čtvrtiny byli Židé).

KULTURNÍ AKCE A PŘEDNÁŠKY ŽMP

Říjnový program v Maiselově synagoze zahájilo Ančerlovo kvarteto ve složení Lukáš Novotný, Martin Balda – housle; Vanda Kubíková – viola a Daniel Petrásek – violoncello. Na koncertu 1. října zazněly *Smyčcový kvartet č. 1 „Kreutzerova sonáta“* od Leoše Janáčka, *Smyčcový kvartet č. 3* od Viktora Ullmanna a *Smyčcový kvartet č. 3 D dur* od Antonína Dvořáka.

Ančerlovo kvarteto

V pátek 6. listopadu se v prostorách Oddělení pro vzdělávání a kulturu ŽMP konal již třetí ze seminářů o uprchlících s názvem *Orient v Čechách?*, které jsou pořádány s podporou Heinrich Böll Stiftung. Semináře se zúčastnilo opět více jak čtyřicet učitelů, kteří si vyslechli příspěvky o českých židovských uprchlících v Dánsku (Dana Schmidt) a ve Švýcarsku (Helena Kanyar Becker) a též o uprchlících současných (Věra Roubalová). Představen jim byl také nový vzdělávací program OVK *Dobrodruhy proti své vůli* (Jan Wittenberg), založený na dopisech českých židovských emigrantů. Dále pak účastníci semináře navštívili výstavu *Ztracené obrazy* v Galerii Roberta Guttmanna v doprovodu kurátora Arno Paříka a setkali se s Dr. Al Rajabem, uprchlíkem ze Sýrie, s nímž diskutovali o otázkách spojených se současnou migrací. Z výhradně kladných ohlasů od účastníků vyplývá, že jim takto vedené semináře ŽMP pomáhají orientovat se v daném tématu a že poznatky z nich pravidelně zařazují do vyučování.

Věra Roubalová s účastníky semináře *Orient v Čechách*

Před zaplněným hledištěm Maiselovy synagogy vystoupili 23. listopadu bratři Jan a Ivan Krausové. Autorské čtení textů spisovatele Ivana Krause i čtení a glosy jeho mladšího bratra, známého herce a populárního moderátora, Jana Krause vtiskly večeru jedinečnou atmosféru, charakteristickou pro setkání této dvojice před publikem.

Literární večer bratří Krausů

V úterý 15. prosince vystoupil v OVK se svou přednáškou *Gottfried Bloch: Psychoanalytik vzpomíná na holocaust* Martin Mahler, viceprezident České psychoanalytické společnosti a stávající prezident Rafael Institutu. Po půlstoletí zapomnění na osobnost českého rodáka Dr. Gottfrieda Blocha (1914–2008) vyšla vloni v českém překladu kniha jeho vzpomínek. Publikace je pozoruhodná nejen osobním příběhem jejího autora, ale také neobvyklým zpracováním zkušenosti holocaustu z pohledu psychoanalytika. Kniha se úrovní reflexe této zkušenosti řadí do kategorie prací např. Prima Leviho, Bruno Bettelheima či Viktora Frankla. Přednášku věnovanou osobnosti a dílu Gottfrieda Blocha doplnil krátký dokumentární film o tomto lékaři a humanistovi.

Martin Mahler rozpráví o Gottfriedu Blochovi

O den později v rámci již jedenáctého diskuzního večera projektu *Dialog spiritualit* v Maiselově synagoze rozmlouvali římskokatolický kněz a přednosta Ústavu etiky na 3. lékařské fakultě Univerzity Karlovy Marek O. Vácha a vrchní zemský rabín Karol Efraim Sidon na téma *Sekulární společnost a duchovní život*. Mnohé pozitivní

aspekty sekulární společnosti pro náboženství znamenají určité palčivé otázky. Oslabuje sekularizace duchovní život, nebo je pro něj spíše přínosem? Jaké je vlastně místo náboženství v sekulární společnosti a jaké je místo sekularity v duchovním životě? O těchto a mnohých dalších otázkách hosté rozmlouvali s jedním z iniciátorů projektu *Dialog spiritualit* Milošem Hrdým.

Zleva: Miloš Hrdý, Karol Efraim Sidon a Marek O. Vácha

V podzimních měsících dále pokračoval populární pamětnický cyklus *Naše 20. století: pohled z druhé strany*, v němž se zaměřujeme na příběh českých Židů ve 20. století v prolínání židovské a nežidovské perspektivy. V říjnu naše pozvání přijali přeživší holocaustu Bohumila Havránek (*1927) a Libuše Příbová (*1925) a v listopadu pak jeden z nejvýznamnějších představitelů českého skautingu Jiří Navrátil (*1923) a přeživší holocaustu, historik Toman Brod (*1929). Obě setkání moderoval Petr Sokol, lektor vzdělávacího projektu *Naší nebo cizí? Židé v českém 20. století*. V prosinci nás pak novinář, dokumentarista a spisovatel Adam Drda seznámil s Jiřím Čejkou (*1929), skautem odsouzeným za protikomunistickou činnost, a Vladimírem Tučkem (*1927), který se kvůli svému židovskému původu stal obětí nacistické perzekuce.

Více informací o všech pořadech budoucích a proběhlých naleznete na [webových stránkách stránek muzea](#).

Němý film a živá hudba ve Španělské synagoze – Cinegoga 2015

Ve dnech 12.–13. října jsme ve Španělské synagoze již posedmé přivítali fanoušky cyklu CINEGOGA, unikátní syntézy němému filmu, živé hudby a historické architektury. Letošní ročník pod názvem *Poetická avantgarda: Mezi Waltem Whitmanem a Robertem Desnosem* představil divákům sérii pěti krátkometrážních snímků z dílny amerických židovských tvůrců Paula Stranda (1890–1976), Ralpha Steinera (1899–1986) a Mana Raye (1890–1976), etablovaných fotografů se zájmem o filmový experiment.

Záběr z filmu *Mechanické principy* Ralpha Steinera

Letos uvedené filmové tituly jsou pestrou koláží s žánrovým rozpětím od (proto)dokumentu (Paul Strand) přes abstraktní kinematickou montáž (Ralph Steiner) až po surrealistickou hru se sny (Man Ray). Promítání restaurovaných a digitalizovaných snímků doprovodila nová hudba z dílny mladých českých skladatelů v nastudování a provedení Orchestru BERG pod vedením dirigenta a uměleckého šéfa souboru Petera Vrábela.

Oba večery bylo zcela plno

PROJEKTY

Knihovna spolupracuje na projektu národních autorit

Knihovna Židovského muzea v Praze je od roku 2012 zapojena do projektu „Kooperativní tvorba a využívání souborů národních autorit“. Autoritou je ověřená a směrodatná, standardizovaná podoba jména personálního nebo korporativního autora, geografického jména, názvu dokumentu nebo výrazu věcného selekčního jazyka. Projekt koordinuje a odborně garantuje Oddělení národních jmenných autorit Národní knihovny ČR.

NA ČR
Národní autority ČR

ÚVOD | ZÁKLADNÍ INFORMACE | KOOPERACE | JMENNÉ AUTORITY | VĚCNÉ AUTORITY | NÁZVOVÉ AUTORITY | ODKAZY
KONTAKTY

NACHÁZÍTE SE ZDE: ÚVOD

HELDÁNÍ V BÁZI
[Vstupní pole]
[HLEDEAT]

NAVIGACE

- Úvod
- Základní informace
- Kooperace
- Jmenné autority
- Věcné autority
- Názvové autority
- Odkazy
- INTERPI
- Geolink.nkp.cz
- Kontakty

Úvod

Portál Národní autority ČR soustředí na jednom místě zatím mnohdy roztroušené informace o problematice (v nejšířším slova smyslu) tvorby a využívání souborů národních autorit všech typů.

Jmenné autority zahrnují soubor personálních a korporativních autorit (názy institucí a akcí), autorit rodů, rodnin a autorit typu autor/název pro využití ve jmenném i věcném zpracování dokumentů.

Věcné autority obsahují soubory tematických, geografických a formálních autorit, zpřístupnění souboru chronologických autoritních termínů se připravuje. V rámci této báze je zveřejněn i soubor skupin konseptu (česká i anglická verze) a soubor autorit pro místa vydání starých tisků.

V r. 2006 byl zahájen zkušební provoz tvorby a využívání **názvových autorit** pro českou knižní produkci a hudební díla (hudebníny a zvukové záznamy). Pod názvové autority řadíme autority pro unifikované názvy a metodikou i autority typu autor/název. Názvové autority se využívají ve jmenném i věcném zpracování.

Vstup do databáze Národních autorit ČR: MARC 21 UNIMARC

Zadejte slovo nebo slovní spojení:

Vyberte rejstřík k prohlížení:

Prohlížení rejstříku: Autoři

Poč. záz.	
71	Kárný, Miroslav, 1919-2001 - [Autoritní záznam]
1	Karo, Baruch
	Karo, Joseph, 1488-1575 - [Autoritní záznam] Viz: Karo, Josef ben Efraim, 1488-1575
	Karo, Joseph, 1488-1575 o - [Autoritní záznam] Viz: Karo, Josef ben Efraim, 1488-1575
56	Karo, Josef ben Efraim, 1488-1575 - [Autoritní záznam]
1	Karo, Josef ben Šimon
1	Karo, Josef Chajim ben Jicchak Zelig, 1800-1895
	Karo, Joseph, 1488-1575 - [Autoritní záznam] Viz: Karo, Josef ben Efraim, 1488-1575
	Karo, Joseph, 1488-1575 o - [Autoritní záznam] Viz: Karo, Josef ben Efraim, 1488-1575

Autoritní záznamy v rejstříku autorů

Knihovna ŽMP jako lokální supervizor přispívá do databáze národních autorit novými záznamy a podílí se na opravě stávajících autorit. Během čtyř let knihovna ŽMP zpracovala 672 nových záznamů autorit a opravila přibližně 100 stávajících záznamů. V roce 2014 probíhalo sjednocování autorit v předmetových a korporativních rejstřících podle databáze národních autorit, od začátku tohoto roku probíhá tato unifikace i v autorských rejstřících. Každé jméno v rejstříku je ověřováno v souboru národních autorit a následně dle této databáze je opravováno, tj. každému autorovi je dohledáváno číslo národní autority (kontrolní číslo), popř. jsou dohledávána životní data. V listopadu 2015 jsme se připojili přímo k databázi národních autorit. V současné době lze v online katalogu najít u personálních a korporativních autorů proklik na jejich národní autoritu (autoritní záznam). Unifikace jmen bude pokračovat i v následujících letech, zpracována je jen malá část, neboť tato práce vyžaduje pečlivé posuzování, zda se jedná o správnou entitu.

Účast na vzdělávacím programu *At the source (U zdroje)*

Ve dnech 2. 11. – 19. 11. 2015 se v jeruzalémské Národní knihovně (NLI – National Library of Israel) konal vzdělávací program *At the source – Text and context: understanding Jewish materials*. Tento program byl koncipován pro archiváře a knihovníky z evropských paměťových institucí, kteří se zabývají židovským kulturním dědictvím. Za knihovnu Židovského muzea v Praze se kurzu zúčastnila Mgr. Silvia Singerová, kurátorka sbírky vzácných tisků. Účastníci byli z celé Evropy: z Berlína, Paříže, Amsterdamu, Kyjeva, Rigy a Vilniusu. Myšlenkou projektu NLI bylo sdílet znalosti a umožnit spolupráci mezi NLI a evropskými knihovnami a archivy, které sbírají a uchovávají judaika. Přednášky zahrnovaly různá témata jako např. sbírkové postupy a strategie do budoucna, katalogizace knih, úvod k archivům a genealogii, digitální přístup ke sbírkám, postupy vystavování předmětů, paleografie a kodikologie rukopisů a starých tisků ad. Výstupem kurzu je uvažování o další spolupráci na případných společných projektech ochrany (restaurování, digitalizace), na prezentaci a další péči o židovské dědictví zúčastněných institucí. Iniciativa byla financována Rothschildovou nadací (Hanadiv) pro Evropu.

Sbírka Rozhovory s pamětníky v roce 2015

ŽMP buduje svoji orálně historickou sbírku od roku 1990, pomáhá tak zachovat židovskou paměť ve dvacátém století. Nahráváme rozhovory s pamětníky narozenými převážně v Československu, ať už v našich zemích prožili celý život nebo byli nuceni se

vystěhovat, ať již mělo jejich židovství formu náboženskou či ji sami chápali spíše v tradičnější podobě, ať už si svého židovství byli vědomi od dětství či se o této své identitě dozvěděli až s nacistickou perzekucí. Nesoustředíme se pouze na to, jak Židé umírali, ale jak skutečně žili. Zajímá nás nejen biografie samotného pamětníka, ale i členů jeho rodiny, chod domácností, způsob trávení volného času, slavení svátků, jinými slovy běžný denní život na pozadí velkých historických událostí. Každý příběh je jiný, každé svědectví je stejně důležité.

V současné době čítá sbírka více než 1300 rozhovorů a je největší a badatelé nejvyužívanější svého druhu v České republice. Věříme, že je důležité zachovat židovskou paměť a etablovat židovskou zkušenost jako součást české kolektivní paměti. Pokud je to možné, zaměřujeme se na získávání více generačních výpovědí v rámci jedné rodiny. Téma židovské zkušenosti v druhé polovině 20. století ještě nebylo uspokojivě historio- graficky zpracováno a popsáno.

Za jedenáct měsíců roku 2015 se nám podařilo i díky podpoře Roberta B. Frieda, obyvatele New Yorku, nahrát rekordních 75 rozhovorů s pamětníky žijícími v České republice i v zahraničí, vytvořili jsme digitální kopie 2000 dokumentů a fotografií z rodinných archivů jednotlivých narátorů. Pan Fried financoval nahrávání dvaceti rozhovorů a rovněž nám v letošním roce umožnil vycestovat za pamětníky do Izraele v rámci sdíleného projektu *From Generation To...Interview Project*.

Robert Fried patří do tzv. třetí generace přeživších obětí holocaustu, jeho prarodiče z otcovy strany pocházejí z Československa. „Dostali jsme se do kritického bodu v čase, kdy je nesmírně důležité, abychom byli schopní a využili možnosti moderních technologií a médií zdokumentovat příběhy mizející generace přeživších. Příběhy vyprávěné vlastním hlasem pamětníků pomohou vzdělávat a informovat tuto i příští generace. Proto jsem se rozhodl dlouhodobě poskytnout orálně historické sbírce Židovského muzea v Praze svou podporu,“ vysvětluje Robert B. Fried, který je také autorem knihy básní o holocaustu *From Generation To...* vydané v roce 2013 nakladatelstvím Wingspan Press.

Se získanou audio či video nahrávkou dále pracujeme, záznam rozhovoru je přepsán, text je posléze editován a zaslán narátorovi k autorizaci. Našich pamětníků si velmi vážíme a ctíme rozhodnutí, jak s jejich svědectvím můžeme dále zacházet. Naše orálně historická sbírka je přístupná badatelům z řad laické i odborné veřejnosti, jednotlivá svědectví nacházejí uplatnění při tvorbě výukových materiálů pro studenty, pro naši publikační a výstavní činnost. Při nahrávání rozhovorů se soustředíme rovněž na sběr archivních materiálů, jako jsou fotografie a dokumenty z rodinných archivů pamětníků.

Příběh Johna a Ruth Gruschkových

Příběh Johna a Ruth Gruschkových, který se díky našemu orálně historickému projektu podařilo zachytit a zachovat pro budoucnost, mapuje z perspektivy konkrétních osudů jednotlivých členů rodiny i obecné historické události moderních česko-německo-židovských dějin. Se sourozenci Gruschkovými jsme se dostali do kontaktu prostřednictvím dokumentaristy Martina Šmoka, který je autorem výstavy *Stopy židovské přítomnosti na Praze 2*. Výstava se týkala historie městské části spojené s těmi jejími obyvateli, kteří byli židovského vyznání či pocházeli ze židovských rodin nebo byli za židy označeni rasistickými zákony. Jejich příběhy jsou spojeny s historií Královských Vinohrad, jejichž dominantou bývala honosná neorenesanční synagoga. V synagoze působil jako vrchní kantor Solomon Grusčka, dědeček Johna a Ruth. John vypráví, jak v malém bytě v synagoze před druhou světovou válkou žila rodina z otcovy strany. Dědečka Solomona již nepoznal, zemřel v roce 1922, ale babička Emma a několik dalších členů rodiny zde žilo do roku 1938.

Otec Johna a Ruth Theodor Grusčka pocházel sice z ortodoxní židovské rodiny, sám se ale rozhodl vydat jinou cestou. Vystudoval medicínu a celý svůj život zasvětil práci ve

prospěch veřejného zdravotnictví. „S bratrem jsme byli vychováni sice nenábožensky, ale přesto v duchu židovských tradic v jejich humanitním rozměru. Došla jsem k názoru, že i otec svým působením a svými aktivitami v sociální demokracii realizoval tyto humanitní hodnoty židovství. Tedy v tomto směru mohu říci, že ačkoliv jsem první Seder zažila až v Palestině, dostali jsme s bratrem židovskou výchovu,“ shrnuje Ruth při nahrávání.

Sourozenci Gruschkovi se narodili začátkem dvacátých let minulého století v Ústí nad Labem. „Město leželo v Sudetech, a samozřejmě, že hlavním jazykem zde byla němčina. Všichni naši přátelé mluvili německy, chodil jsem do německé školy, čeština tam byla předmětem výuky, maminka na nás mluvila německy,“ popisuje John. John dále vzpomíná na spokojené dětství, které však ukončil Hitlerův nástup k moci v sousedním Německu. „Německé nacistické hnutí bohužel překročilo hranice a mělo velký vliv na Němce v Sudetech. Začali se organizovat, oblékat hnědé uniformy, pochodovat v ulicích s nacistickými symboly a hajlováním. Z ničeho nic před našimi zraky začali sudetští Němci opouštět ideu Československa. Přicházeli první uprchlíci, pamatuji si, že u nás delší dobu pobýval senátor německého parlamentu, který odešel z Německa nikoliv jako Žid, ale jako politický uprchlík.“

Theodor Gruschka měl jako lékař významné postavení ve zdravotnické správě města, byl rovněž jedním z místních sociálně demokratických lídrů. Koncem třicátých let pro něj však vzhledem k židovskému původu začalo být nemožné zůstat na stejné pozici a rodina se v roce 1937 přestěhovala do Prahy, kde otci nabídli funkci ministerského rady na ministerstvu zdravotnictví. John i Ruth v rozhovoru vzpomínají na prarodiče, babičku Emmu žijící na Vinohradech, babičku Paulu z matčiny strany, která bydlela na Václavském náměstí, na svůj nový domov v Praze Podolí.

Theodor ani jeho manželka Helena podle své dcery neplánovali republiku opustit, nicméně nastalé politické události je přiměly změnit názor. V únoru 1939 byl John zachráněn odjezdem ke vzdáleným příbuzným ve Velké Británii. „Mně v té době táhlo na patnáct let, byl jsem malý kluk. Na nádraží jsem se rozloučil s rodiči a měl jsem pocit velkého dobrodružství. Vlak projížděl Německem, na jedné stanici přistoupili příslušníci SS a začali mě obtěžovat. Nakonec mě nechali být a tak jsem se trajektem z Belgie dostal úspěšně až k náhradní rodině v Manchesteru.“ O dva roky starší sestra Ruth byla aktivní členkou sionistického hnutí Tchelet Lavan a díky hromadnému vízu spolu s další sionistickou mládeží odjela o měsíc později do tehdejší Palestiny, dva týdny před německou okupací. Za války působila v rámci britské armády v ATS jednotkách.

Ruth dále vzpomíná na osudy dalších členů rodiny: „Po příchodu Němců byl otcův život hned v ohrožení, jako Žida, sociálního demokrata a i představitele československé politiky. Nevím přesně, jak to proběhlo, ale sociální demokracie zařídila pro otce

Theodor Gruschka

John a Ruth s maminkou Helenou a babičkou Emmou

a maminku dvě letenky do Paříže již týden či dva po německé okupaci. Otec nakonec odletěl sám, maminka zůstala v Praze, kde se postarala o svou velmi nemocnou matku, naši babičku Paulu. Otec dostal do Paříže zajímavou nabídku od kolegy z Tel Avivu, kde poté v létě 1939 začal pracovat jako lékařský správce v místní nemocnici. Z Palestiny se snažil získat imigrační vízum pro maminku, bohužel když se mu to nakonec podařilo, bylo již pozdě a mamince již nebylo umožněno vycestovat. Spolu s ostatními našimi příbuznými, kteří v Československu zůstali, rasovou perzekuci nepřežila. Z Terezína byla transportována do vyhlazovacího tábora v Osvětimi, kde byla pravděpodobně hned po příjezdu v roce 1943 zavražděna v plynových komorách. Tehdy při mém odjezdu do Palestiny jsem netušila, že už ji nikdy neuvídím.“

Ruth se celý život věnuje pomoci druhým jako sociální pracovnice. V Palestině, později v Izraeli, prožila celý život a rozhovor tak zachycuje i další důležitou etapu jejího života. John rovněž vypráví o svém životě u příbuzných v Manchesteru v době druhé světové války i po ní. V Anglii se oženil, jistý čas rovněž strávil s rodinou v Izraeli, avšak nakonec se usadil v Austrálii. Prahu navštívil po mnoha letech ve skupině svých blízkých rodinných příslušníků a přátel. Přiznal, že češtinu již aktivně nepoužívá, mnohému však stále rozumí. Hovor o jeho vztahu k rodné zemi byl velmi emotivní, s dojetím vyprávěl o české hudbě a krajině. Při svém pobytu navštívil místa, které z mládí důvěrně znal. Oba sourozenci se s námi velmi otevřeně podělili o své vzpomínky, Ruth, se kterou jsme nahrávali v Jeruzalémě, nám kromě vlastního svědectví poskytla i množství unikátních fotografií z táborů Techelet Lavan a rodinného archivu, ze kterých jsme měli možnost pořídit si digitální kopie.

Letní tábor Techelet Lavan

Vzpomínky Ruth a Johna Gruschkových jsou dalším střípkem do mozaiky židovské paměti na dvacáté století, mozaiky, kterou pečlivě skládáme a schraňujeme pro budoucnost, ve které již nebude možné ptát se a dostávat odpovědi od přímých pamětníků událostí našich moderních dějin. Věříme, že ŽMP je institucí, na kterou se lze spolehnout, podělit se s námi o své zkušenosti a zachovat tak kontinuitu židovské paměti.

Další informace o orálně historické sbírce Židovského muzea v Praze nebo Robertu B.Friedovi naleznete na muzejní stránce

<http://www.jewishmuseum.cz/sbirky-a-vyzkum/sbirky-a-fondy/sbirka-rozhovory-s-pametniky/> nebo na www.fromgenerationto.com.

NOVÉ PUBLIKACE

Dějiny Židů v českých zemích v 10.–18. století

Právě vydaná publikace *Dějiny Židů v českých zemích, 10. – 18. století* z pera historika Alexandra Putíka doprovází novou stálou expozici v Maiselově synagoze. Přehled dějin Židů v českých zemích v předmoderním období je uspořádán chronologicky – hlavní kapitoly se věnují osudům Židů v raném a vrcholném středověku, v pozdně středověkém a raně novověkém stavovském státě, v období rudolfinského Zlatého věku, za třicetileté války a v období absolutistického státu a josefinských reforem. Hlavní kapitoly jsou dále členěny tematicky – jednotlivé podkapitoly přinášejí základní informace o povolání Židů, jejich osídlení, právním postavení a o dobových protižidovských obviněních a pogromech. Zvláštní pozornost je věnována dějinám židovské samosprávy, vzdělanosti, knižní kultury a mesianismu. Publikaci doprovází 135 kvalitních vyobrazení exponátů, které lze vidět ve stálé expozici v Maiselově synagoze, jedná se o především o snímky listin, rukopisů, starých tisků, obrazů, vedut, plánů, praporů, synagogálního textilu a kovových předmětů.

Publikaci zakoupíte v muzejních obchodech a v e-shopu muzea na www.jewishmuseum.cz/e-shop/.

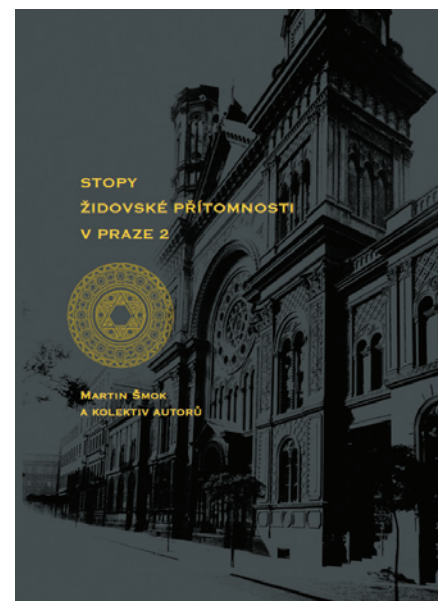
Stopy židovské přítomnosti v Praze 2

Publikací *Stopy židovské přítomnosti v Praze 2* dokumentaristy Martina Šmoka vrcholí několikaletý vzdělávací projekt iniciovaný městskou částí Praha 2 v roce 2011 a realizovaný ve spolupráci s ŽMP. Publikace navazuje na stejnojmennou výstavu z roku 2014, která zmapovala málo známé či zcela neznámé osudy řady vinohradských rodin a lokalit spjatých s existencí tamější židovské obce, od konce 19. století až po dnešek. Výstava zahájila na Novoměstské radnici, poté byla umístěna v základních školách městské části jako součást výuky a nyní se vrátila do prostor historické radnice. Kniha přináší obsáhlou obrazovou dokumentaci, osobní výpovědi pamětníků i narativa odborníků. Obsahuje mimo jiné snímky z archivu a fotoarchivu ŽMP. Unikátní rodinné materiály, které autor při práci na projektu získal, byly naopak uloženy v muzejním archivu.

Judaica Bohemiae

Koncem prosince 2015 vyšlo nové číslo časopisu *Judaica Bohemiae 50 (2015), 2*. Svazek zahajuje studie Daniela Soukupa a Lukáše Reitingera, jež se podrobně zabývá krumlovským obrazovým kodexem *Liber depictus* z poloviny 14. století. Nově řeší otázku jeho vzniku a jako první nahlíží tuto rukopisnou památku z pohledu judaistického bádání – podrobně rozebírá a do širšího kontextu zasazuje ty scény kodexu, ve kterých vystupují Židé a Židovky a zásadně přispívá k výzkumu oděvních zvyklostí židovské komunity ve středověkém Aškenázu, resp. v českých zemích. Následuje text Pavla Kocmana, jenž na základě studia doposud neznámého archivního materiálu přináší zcela nové poznatky k dějinám židovské obce v Hustopečích v letech 1621–1651. Zásadně tak přispívá k poznání života moravských Židů v pohnuté době třicetileté války. Příspěvek Andrey Jelínkové v rubrice Documents se zabývá počátky brněnské hebrejské tiskárny a její produkci v letech 1754–1760. Rubrika Zprávy informuje o vzniku nové stálé expozice ŽMP *Židé v českých zemích, 10.–18. století* v Maiselově synagoze (I. Cermanová) a o nedávné výstavě *Osvětinské album*, kterou uspořádalo Židovské muzeum ve spolupráci s Galerií hl. m. Prahy v květnu – září 2015 (M. Jelínek).

Závěrečná sekce časopisu obsahuje recenze knih Martina Weina, *A History of Czechs and Jews. A Slavic Jerusalem* (Routledge 2015, recenze Jan Láníček) a Tomáše Jelínka, *Pojíšťovny ve službách hákového kříže. Prosazování německých zájmů v protektorátním*

pojišťovnictví, arizace pojistek a mezinárodní odškodňování (Karolinum 2015, recenze Ilona Bažantová).

Judaica Bohemiae se specializují na vydávání odborných studií k dějinám a kultuře Židů v českých zemích, resp. širším středoevropském prostoru (území někdejší habsburské monarchie). Vycházejí od r. 1965 a jejich vydavatelem je Židovské muzeum v Praze.

Publikačními jazyky jsou angličtina a němčina.

Vzpomínky pamětníků přispívají ke vzdělávání

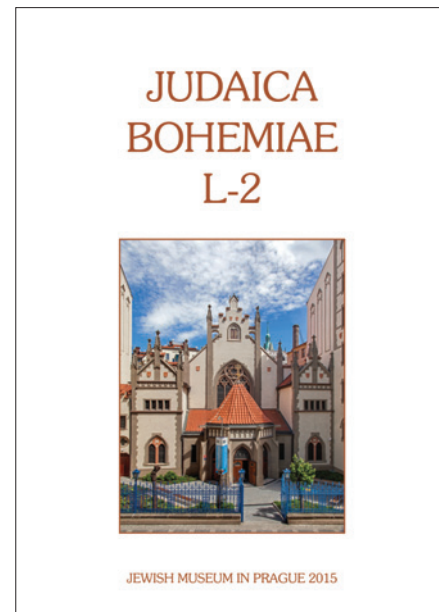
Nadace *Připomínka, odpovědnost, budoucnost* (Erinnerung, Verantwortung und Zukunft) vydala dlouho připravovanou publikaci *From Testimony to Story. Video Interviews about Nazi Crimes: Perspectives and Experiences in Four Countries*, která je součástí řady zaměřené na využívání vzpomínek pamětníků při vzdělávání studentů ve školách. Anglicky psaná antologie prezentuje sbírky rozhovorů s přeživšími pamětníky národního socialismu v Izraeli, Polsku, České republice a Německu, způsob práce s orálně historickým materiálem a konkrétní příklady jeho používání. Na publikaci se podílely i Pavla Hermína Neuner a Julie Jenšovská z Židovského muzea v Praze. Jejich příspěvek popisuje orálně historickou sbírku ŽMP *Rozhovory s pamětníky* a úspěšný vzdělávací projekt *Naši nebo cizí? Židé v českém 20. století*. Publikace je v pdf formátu k dispozici na [stránkách nadace](#), v tištěné podobě pak v knihovně ŽMP.

MAISELOVA SYNAGOGA PŘIHLÁŠENA DO SOUTĚŽE GLORIA MUSAEALIS

Ministerstvo kultury ČR, Asociace muzeí a galerií České republiky a Český výbor ICOM na začátku roku 2015 vyhlásily již čtrnáctý ročník Národní soutěže muzeí *Gloria musaealis 2015*.

Ambicí soutěže je posílit prestiž muzejních institucí i veřejné povědomí o jejich roli jako spravovatelů národního kulturního dědictví pro generace dnešní i budoucí. Nejvyšším oceněním v hlavních kategoriích soutěže Muzejní výstava roku, Muzejní publikace roku, Muzejní počin roku je Cena Gloria musaealis. O udělení Ceny Gloria musaealis rozhoduje Ministr kultury ČR na základě doporučení poroty soutěže.

Židovské muzeum v Praze se do soutěže zapojí v kategorii Muzejní počin roku se svou novou stálou expozicí v Maiselově synagoze a související renovací této památkově chráněné budovy. Více o soutěži na www.cz-museums.cz/web/gloria_musaealis/.

Maiselova synagoga – pohled na západní průčelí

VÝZNAMNÉ NÁVŠTĚVY

- Prezident Státu Izrael Reuven Rivlin během své návštěvy Prahy zavítal 22. října 2015 v doprovodu ředitele Židovského muzea v Praze Leo Pavláta do Pinkasovy synagogy.

- V pátek 30. října 2015 muzeum navštívil profesor katedry židovských dějin Univerzity v Haifě Yossi Chajes s manželkou Julií.

Vydává Židovské muzeum v Praze, U Staré školy 1, 110 01 Praha 1
www.jewishmuseum.cz
IČO 60459263
Bankovní spojení: Commerzbank, AG, Jugoslávská 1, 120 21 Praha 2
Účet pro vnitrostátní platby v Kč: 10426398/6200
Účet pro platby v EUR: 1042639, IBAN: CZ60 6200 0000 0000 1042 6398
Účet pro platby v USD: 1042639, IBAN: CZ22 6200 0001 0700 1042 6398
SWIFT CODE: COBACZPXXXX
Pro poskytování darů uvádějte variabilní symbol 1382002
MK ČR E16832
Redakce: Kateřina Honskusová, Jiří Tejkal
Fotografie: ŽMP
Grafický návrh: Jan Jiskra
Grafická úprava: Vladimír Vašek

